

Vergaderjaar 2007–2008

31 142

Wijziging van de Experimentenwet Kiezen op Afstand in verband met de verlenging van de werkingsduur van die wet

Nr. 5

VERSLAG

Vastgesteld 31 oktober 2007

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties¹, belast met het voorbereidend onderzoek van dit wetsvoorstel, heeft de eer als volgt verslag uit te brengen van haar bevindingen.

Onder het voorbehoud dat de regering de gestelde vragen tijdig zal hebben beantwoord, acht de commissie de openbare beraadslaging over dit wetsvoorstel voldoende voorbereid.

Inleiding

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van dit wetsvoorstel dat beoogt de bestaande Experimentenwet met twee jaar te verlengen. Er bestaat bij hen thans geen behoefte om inhoudelijk het «Kiezen op Afstand» aan de orde te stellen. Daarvoor is de behandeling van het kabinetsstandpunt over het rapport van de Adviescommissie Inrichting Verkiezingsproces (commissie-Korthals Altes) een meer geëigende gelegenheid, menen zij.

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van het voorstel tot verlenging van de Experimentenwet Kiezen op Afstand. De experimenten met nieuwe vormen van stemmen hebben de meerwaarde van deze vormen aangetoond. Tegelijk is er de laatste tijd terecht veel aandacht voor de transparantie en de beveiliging van het stemproces. Deze leden zijn blij met het voornemen om de betreffende experimenten in wetgeving vast te leggen. Daarbij kunnen ook de adviezen van de Commissie Inrichting Verkiezingsproces worden betrokken. Nieuwe regelgeving kan helpen verkiezingen zo efficiënt, transparant en controleerbaar mogelijk te laten verlopen. Dit zal het vertrouwen in dit fundament van de democratie bestendigen.

De leden van de PvdA-fractie twijfelen niet over de wenselijkheid om de reeds beproefde nieuwe manieren van stemmen, het stemmen in een willekeurig stembureau binnen de eigen gemeente, en het stemmen via internet voor stemgerechtigden in het buitenland, voort te zetten. Beide vormen van stemmen krijgen ook de instemming van de genoemde commissie en de kiezers zijn aan de nieuwe gecreëerde mogelijkheden gewend. Omdat de volledige herziening van de Kieswet meer tijd zal vragen is er veel voor te zeggen om de werking van de Experimentenwet

¹ Samenstelling:

Leden: Van Beek (VVD), Van der Staaij (SGP), De Pater-van der Meer (CDA), Van Bochove (CDA), Duyvendak (GL), Wolfsen (PvdA), Hessels (CDA), Gerkens (SP), Haverkamp (CDA), Leerdam (PvdA), voorzitter, De Krom (VVD), ondervoorzitter, Griffith (VVD), Irrgang (SP), Kalma (PvdA), Schinkelshoek (CDA), Van der Burg (VVD), Brinkman (PVV), Pechtold (D66), Van Raak (SP), Thieme (PvdD), Kuiken (PvdA), Leijten (SP), Heijnen (PvdA), Bilder (CDA) en Anker (CU).

Plv. leden: Teeven (VVD), Van der Vlies (SGP), Van de Camp (CDA), Atsma (CDA), Van Gent (GL), Vermeij (PvdA), Knops (CDA), Polderman (SP), Spies (CDA), Wolbert (PvdA), Aptroot (VVD), Zijlstra (VVD), Van Gerven (SP), Van der Veen (PvdA), Çörüz (CDA), Remkes (VVD), De Roon (PVV), Van der Ham (D66), Van Bommel (SP), Ouwehand (PvdD), Bouchibti (PvdA), De Wit (SP), Kraneveldt-van der Veen (PvdA), Van Haersma Buma (CDA) en Cramer (CU).

te verlengen, en zo, de genoemde nieuwe stemvormen mogelijk te blijven maken. Wel roept de verlenging van de experimentwet bij deze leden enkele vragen op.

De leden van de SP-fractie delen de mening van de regering dat het ongewenst is om voor de kiezers onduidelijkheid te scheppen door nu tijdelijk terug te keren tot de oude situatie, met name die waarin de stem in een vast stembureau moest worden uitgebracht. Zij kunnen zich dus vinden in de gedachte achter de verlenging van de Experimentenwet.

Dat neemt niet weg dat bij hen, mede n.a.v. de brief van de Stichting «Wij vertrouwen stemcomputers niet» van 26 oktober 2007¹ en het advies van de Kiesraad, nog enkele vragen leven. Graag zien zij dat de regering ingaat op de vragen en opmerkingen in de brief van de Stichting.

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het wetsvoorstel tot Wijziging van de Experimentenwet Kiezen op Afstand in verband met de verlenging van de werkingsduur van die wet. Alvorens zij een standpunt bepalen, willen zij de regering graag een paar vragen voorleggen.

De leden van de PVV-fractie staan zeer kritisch en sceptisch tegenover het experiment Kiezen op Afstand. Het is overduidelijk, en dit blijkt ook telkenmale, dat de veiligheid en bescherming van stemmen via het internet niet gewaarborgd kan worden. Zij zien echter ook de voordelen van Kiezen op Afstand. Het kan ertoe leiden dat de burger actiever betrokken gaat worden bij de politiek. In de beleving van de leden van de PVV-fractie zou dit ook een reden kunnen zijn voor de regering een soepeler standpunt tegenover referenda in te nemen. Op dit punt ontvangen zij graag een reactie.

Ondanks hun kritische grondhouding tegen het Kiezen op Afstand, steunen de leden van de PVV-fractie dit voorstel tot verlenging van de Experimentenwet maar hun motivatie daarbij is een andere dan die van de regering.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben kennis genomen van het voorstel van de regering staatssecretaris om de Experimentenwet Kiezen op Afstand te verlengen tot 1 januari 2010. Het voorstel roept bij hen een aantal vragen op.

De reikwijdte van de wet; lopende en nieuwe experimenten

De leden van de CDA-fractie vragen de regering naar de motivering achter deze verlenging. Als er «geen inhoudelijke redenen» zijn om de wet te verlengen – de bestaande experimenten zijn succesvol verlopen, nieuwe experimenten staan niet op het programma – is er toch geen reden voor verlenging? Dat (tijdelijke) teruggang naar «oude» manieren van stemmen kiezers in verwarring kan brengen, komt op deze leden na het advies van de commissie-Korthals Altes niet volledig overtuigend over. In afwachting van de besluitvorming over het complete verkiezingsproces wordt de traditionele manier van stemmen (via het rode potlood) toch weer ingevoerd, zo vragen zij. Is het niet vanzelfsprekend ook andere nieuwigheden achterwege te laten? Waarom wordt de wet niet beperkt tot stemmen in een willekeurig stemlokaal, zo willen de leden van de CDA-fractie weten. Of in elk geval tot het internetstemmen van Nederlandse kiezers in het buitenland? Zo wordt de nieuwe inzet van ICT tot nader order uit het verkiezingsproces gehouden, in lijn met de eerste reactie van het kabinet op het advies van de commissie-Korthals Altes. Deze leden ontvangen graag een reactie van de regering op deze vragen.

¹ Zie brief onder nummer BZK-07-328, die op het secretariaat van de commissie ter inzage ligt.

Bij de leden van de PvdA-fractie bestaat er onduidelijkheid over de vormen van stemmen die de regering door verlenging van de Experimentenwet mogelijk wil maken. Is hun indruk juist dat de Experimentenwet, vooral op het gebied van stemmen per telefoon of internet, veel meer mogelijk maakt dan tot nu toe in de gehouden experimenten is uitgevoerd?

Waar de regering in de memorie van toelichting nog spreekt over de uitvoering van nieuwe experimenten, als het advies van de Commissie Inrichting Verkiezingsproces daar om vraagt, geeft de staatssecretaris in haar brief van 10 oktober aan dat de reikwijdte van de wet zich beperkt tot de stemvormen waarmee nu al experimenten zijn uitgevoerd. Dit lijkt met elkaar in tegenspraak. Kan de regering een en ander toelichten?

Dezelfde leden vragen of de regering, nu het advies van de Commissie gepubliceerd is, reden ziet om nog nieuwe experimenten onder de huidige Experimentenwet uit te voeren. Ze zouden graag van de regering vernemen om welke experimenten het zou kunnen gaan – en op welke wijze de Kamer ingelicht en betrokken zal worden bij een eventuele totstandkoming van nieuwe AMvB's. Ook vragen zij of de regering, op basis van de eerste evaluaties van de gehouden experimenten, voornemens is om de bestaande AMvB's te wijzigen en de Kamer hierin op voorhand te kennen.

De leden van de SP-fractie hebben begrepen dat de regering de verlenging wil beperken tot twee zaken: stemmen in een willekeurig stemlokaal en het stemmen via internet voor kiezers in het buitenland. Die beperking steunen zij. Maar de regering kan niet ontkennen dat, mede dank zij de nota van wijzigingen van 26 maart 2003, de Experimentenwet verder gaat dan deze twee zaken. Hierin is stemmen met behulp van ICT niet alleen voor buitenlandse kiezers, maar voor iedere stemgerechtigde expliciet opgenomen.

Kan de regering de garantie geven dat zij geen gebruik gaat maken van deze uitbreiding en zich slechts zal beperken tot de twee hoofdzaken: stemmen via internet in het buitenland en stemmen in een willekeurig stemlokaal? Is zij bereid die beperking alsnog in de Experimentenwet op te nemen om zo alle onduidelijkheid weg te nemen? Deze leden ontvangen graag een ondubbelzinnig antwoord op deze vragen.

De leden van de VVD-fractie vragen of het onderhavige wetsvoorstel betrekking heeft op zowel het stemmen door de Nederlandse kiezer in het buitenland via internet en het stemmen in een willekeurig stembureau binnen de gemeente, als op experimenten waarbij de kiezer binnen Nederland zijn stem met behulp van ICT vanuit een andere plaats dan een stemlokaal uitbrengt. Als het onderhavige voorstel ook betrekking heeft op experimenten waarbij de kiezer binnen Nederland zijn stem met behulp van ICT vanuit een andere plaats dan een stemlokaal uitbrengt, is voor deze leden de vraag aan de orde of dat gelet op de problemen met stemcomputers die zich de laatste tijd hebben voorgedaan, wel verstandig is. Hoe verhoudt een en ander zich met de Intrekking Regeling voorwaarden en goedkeuring stemmachines 1997 (Staatscourant 19 oktober 2007)? Kortom, wat is nu reikwijdte van het onderhavige wetsvoorstel? Worden nieuwe ICT experimenten overwogen? Gaarne krijgen de leden van de VVD-fractie een reactie van de regering op deze vragen?

De leden van de fractie van GroenLinks stellen vast dat de Experimentenwet meer mogelijkheden biedt dan alleen een experiment op het gebied van Kiezen op Afstand en stemmen in een willekeurig stemlokaal. De regering geeft in de memorie van toelichting aan dat zij een beperking, waardoor andere experimenten dan Kiezen op Afstand en stemmen in een willekeurig stemlokaal (SWS) onmogelijk worden gemaakt, niet wenselijk acht. Deze leden vinden echter dat het in deze tijd,

waarin over de toekomst van het verkiezingsproces nog veel onduidelijkheid bestaat, niet wenselijk is dat er nieuwe en andere experimenten worden uitgevoerd dan de reeds eerder ingezette experimenten. Zij vragen dan ook waarom de regering niet kiest voor een beperking tot voortzetting van alleen deze twee experimenten, eventueel alleen in de vorm waarin ze op het moment worden uitgevoerd? Hoewel de regering in de memorie van toelichting nog stelt dat zij een beperking niet wenselijk acht, geeft zij in de brief van 10 oktober jl. aan dat de Experimentenwet Kiezen op Afstand een beperkte reikwijdte heeft. Waaruit komt dit kennelijk voortschrijdende inzicht voort? De aan het woord zijnde leden hebben de indruk dat de redenering van de regering niet consistent is. Is die indruk juist, zo vragen zij. Zij wijzen er op dat de Kiesraad heeft geadviseerd de wet in te perken tot internetstemmen vanuit het buitenland. De regering volgt dit advies niet op. Kan de regering motiveren waarom zij tot dat besluit is gekomen? Is de regering voornemens om internetstemmen op grotere schaal mogelijk te maken?

De werkingsduur van de Experimentenwet

De leden van de PvdA-fractie stellen vast dat de regering verwacht dat de Kieswet aangepast is voor de volgende verkiezingen voor het Europees Parlement. Dat betekent, naar de mening van deze leden, dat de Experimentenwet alleen nog nodig zou zijn bij verkiezingen in heringe-deelde gemeenten of bij tussentijdse verkiezingen voor de Tweede Kamer. Kan de regering aangeven bij welke verkiezingen, die zij nu al kan voorzien, de Experimentenwet bij verlenging nog toegepast zal worden. Acht de regering deze verkiezingen geschikt om nieuwe experimenten uit te voeren? Zo neen, wil zij het voornemen om geen nieuwe experimenten uit te voeren dan vastleggen in de Memorie van Toelichting?

De leden van de PvdA-fractie gaan er vanuit dat bij wijziging van de Kieswet de Experimentenwet Kiezen op Afstand ingetrokken wordt, omdat alle vormen van stemmen dan door reguliere wetten gedekt worden. Graag zouden zij van de regering vernemen of dit inderdaad de bedoeling is.

De leden van de VVD-fractie vragen waarom er voor is gekozen onderhavige wet te verlengen tot 1 januari 2010. Zal een verlenging met twee jaar voldoende zijn, gelet op de te ontwikkelen wetgeving die naar verwachting zal voortvloeien uit het rapport van de Adviescommissie Inrichting verkiezingsproces? Gaarne krijgen de leden van de VVD-fractie een reactie van de regering.

Stemdienst

De leden van de SP-fractie delen de mening van de Stichting «Wij vertrouwen stemcomputers niet» dat de te kiezen internetstemdienst bij stemmen via internet voor buitenlandse kiezers onderworpen moet worden aan een keuring. De regering dient hiermee, gezien de problemen met de stemcomputers uit het recente verleden, zorgvuldig om te gaan. Hoe gaat zij ervoor zorgen dat stemmen via internet voor buitenlandse kiezers veilig verloopt, zo vragen zij.

Een punt van aandacht is voor de leden van de VVD-fractie de stemdienst die zal worden gebruikt voor het stemmen via internet door Nederlandse kiezers in het buitenland bij de komende verkiezing voor de leden van het Europees Parlement. Zal dezelfde stemdienst worden gebruikt die ook bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen is gebruikt? Zal de stemdienst aan een keuring worden onderworpen? Zo neen, waarom niet? Zo ja, wie zal die keuring uitvoeren? Gaarne krijgen de leden van de VVD-fractie meer inzicht in de voornemens van de regering als het gaat om de stemdienst.

De leden van de GroenLinks-fractie constateren dat de regering zich niet wil vastleggen op een keuringsprocedure voor de stemdienst die wordt gebruikt bij het internetstemmen. Kan de regering beargumenteren waarom zij dit niet wil? Kan zij ook aangeven hoe deze afwijzing zich verhoudt tot de aanbevelingen van de commissie-Korthals Altes? De stichting «Wij vertrouwen stemcomputers niet» heeft zorgen over de risico's met internetstemmen op het gebied van beveiliging en stemgeheim. Onder andere vanwege het feit dat stemgeheim en betrouwbaarheid niet kunnen worden gewaarborgd heeft de regering besloten het besluit tot goedkeuring van de stemcomputers ongedaan te maken. De leden van de GroenLinks-fractie vragen zich af in hoeverre de regering het stemgeheim en de beveiliging van internetstemmen kan garanderen, met het oog op de eerdere gang van zaken in het dossier rondom stemcomputers. Is de regering voornemens om, in het geval van verkiezingen voordat de nieuwe wet is aangenomen, maatregelen te treffen om de veiligheid en betrouwbaarheid van internetstemmen te garanderen? Is de regering van mening dat het verlengen van de Experimentenwet voldoende waarborgen biedt ten aanzien van stemgeheim en beveiliging bij internetstemmen?

Identificatieplicht en stempas

In de evaluaties van de experimenten met het stemmen in een willekeurig stembureau is zowel door de Kiesraad als de adviescommissie inrichting verkiezingsproces aanbevolen om bij het stemmen met een stempas een identificatieplicht in te stellen. De leden van de PvdA-fractie vragen zich af of de regering van plan is deze identificatieplicht ook al van kracht te laten zijn bij een volgende verkiezing, indien het stemmen in een willekeurig stembureau nog mogelijk wordt gemaakt door de Experimentenwet.

De leden van de SP-fractie merken op dat de Kiesraad in haar advies ingaat op de evaluaties van de laatste Tweede Kamer- en provinciale statenverkiezingen. Zij vragen de regering wanneer zij de resultaten van die evaluaties mogen ontvangen.

De leden van de VVD-fractie vragen of de regering heeft overwogen om het stemmen in een willekeurig stemlokaal, zoals dat thans wordt verlengd, gepaard te laten gaan met een identificatieplicht? Zo neen, waarom niet, zo vragen zij. Een punt van aandacht is voor dezelfde leden de termijn voor het aanvagen van een vervangende stempas. In de memorie van toelichting wordt gesteld dat de Commissie Inrichting Verkiezingsproces ook op dit punt advies zal uitbrengen. Geeft het advies van deze commissie de regering thans aanleiding om het Experimentenbesluit aan te passen? Zo ja, in welke zin? Gaarne krijgen de leden van de VVD-fractie een reactie van de regering.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen naar de reactie van de regering nu uit verschillende evaluaties, een advies van de Kiesraad en het rapport van de Commissie Korthals Altes is gebleken dat het na de invoering van SWS wenselijk is geworden om bij het stemmen met de stempas een identificatieplicht in te voeren. Is de regering voornemens in die situatie een identificatieplicht in te voeren?

Nederlandse Antillen en Aruba

De leden van de SP-fractie plaatsen, net als de Stichting «Wij vertrouwen stemcomputers niet», vraagtekens bij de deelname door de kiezers op de Nederlandse Antillen en Aruba aan de verkiezing van het Europees Parlement. Kan de regering toelichten hoe de procedure voor de verkiezing van

het Europees Parlement er op de Nederlandse Antillen en Aruba onder de Experimentenwet uit gaat zien?

Als de leden van de VVD-fractie goed zijn geïnformeerd is ook een wetsvoorstel in voorbereiding dat regelt dat inwoners van de Nederlandse Antillen en Aruba hetzelfde kiesrecht voor het Europees Parlement zullen krijgen als de kiesgerechtigden in Nederland. Hoe zullen de inwoners in de overzeese gebiedsdelen in 2009 hun stem uitbrengen, zo vragen de leden van de VVD-fractie.

Ook de leden van de GroenLinks-fractie stellen een vraag over het recentelijk verkregen stemrecht bij verkiezingen voor het Europese Parlement voor inwoners van de Nederlandse Antillen en Aruba. Hoe wil de regering de verkiezingen daar vorm gaan geven? Op welke wijze zullen inwoners van de Nederlandse Antillen en Aruba hun stem uit kunnen brengen?

De voorzitter van de commissie,
Leerdam

De adjunct-griffier van de commissie,
Hendrickx